

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

"הכול אנשים" - ממושבה לעיר

נהריה, היישוב הראשון שהוקם בגליל המערבי

"עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל"
(יגאל אלון, מתוך הספר "מסד של חולי")

בית ליברמן : צילום- ד"ר אבישי טייכר, מתוך [ויקיפדיה](#)

היש"מ מותאם לסדנת "המהפך הציוני במישור החוף"

מאת : **צפריר בר-שירה** (מבוסס על יש"מ מאת : אריה כהן וצפריר אכד)

עריכה : **רונית בין**

עריכה לשונית : **אפרת חבה**

עיבוד : **אלי שיש**

תשע"ג - 2013

רח' הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054

אגף של"ח וידיעת א"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

"הכול אנשים" – ממושבה לעיר היישוב הראשון שהוקם בגליל המערבי

"עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל"
(יגאל אלון, מתוך הספר "מסך של חול")

לכל עיר, סיפור ייחודי. סיפור זה מאפיין את העיר, אך גם משקף את התהליך של בניית הארץ בעת החדשה. "הכול אנשים" הוא סיפוריהם של אנשים אשר במעשיהם תרמו לעיצובה של נהריה, ואשר השפעת מעשיהם חרגה, לעתים, מגבולות העיר ואף מגבולות הארץ. תרומתם משקפת עשייה ציונית ומשמשת דוגמה למימוש הרעיון הציוני בארץ ישראל ובמדינת ישראל.

העיר נהריה

בתחילת שנת 1934, קנה המהנדס יוסף לוי חלקת אדמה בת 2400 דונם צפונית לעכו ממשפחת טואני מהעיר בירות. החלקה יועדה לבניית יישוב עברי על טהרת היזמה הפרטית. האגרונום זליג סוסקין, מהנדס הכבישים שמעון רייך, הבנקאי היינריך כהן ואחרים חברו ליוסף לוי ביזמתו להקים את היישוב. ד"ר שפרין, מהנדס עיריית חיפה, הציע לקרוא ליישוב "נהריה", על שם נהר הגעתון החוצה אותה (להמשך ולהרחבה: **העיר נהריה**).

חבל ארץ – הגליל המערבי

משך זמן היש"מ – כ-5 שעות (ללא נסיעה)

אורך מסלול ההליכה – כ-4 ק"מ

מפה – מפה עירונית של נהריה

נקודת התחלה – בית ליברמן, רחוב הגדוד 21

נקודת סיום – מוזיאון **מגדל המים, רחוב ז'בוטינסקי 12**

עונה מומלצת להמחשת תכני הסדנה – כל השנה

מגבלות – אין

דגשי בטיחות – יש להקפיד לחצות את הכבישים במעברי חצייה ובאור ירוק בלבד.

דרגת קושי – קל, בר-נגישות

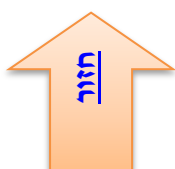
אתרים בתשלום – **בית ליברמן. הערה – לתלמידי נהריה הכניסה חינם!**

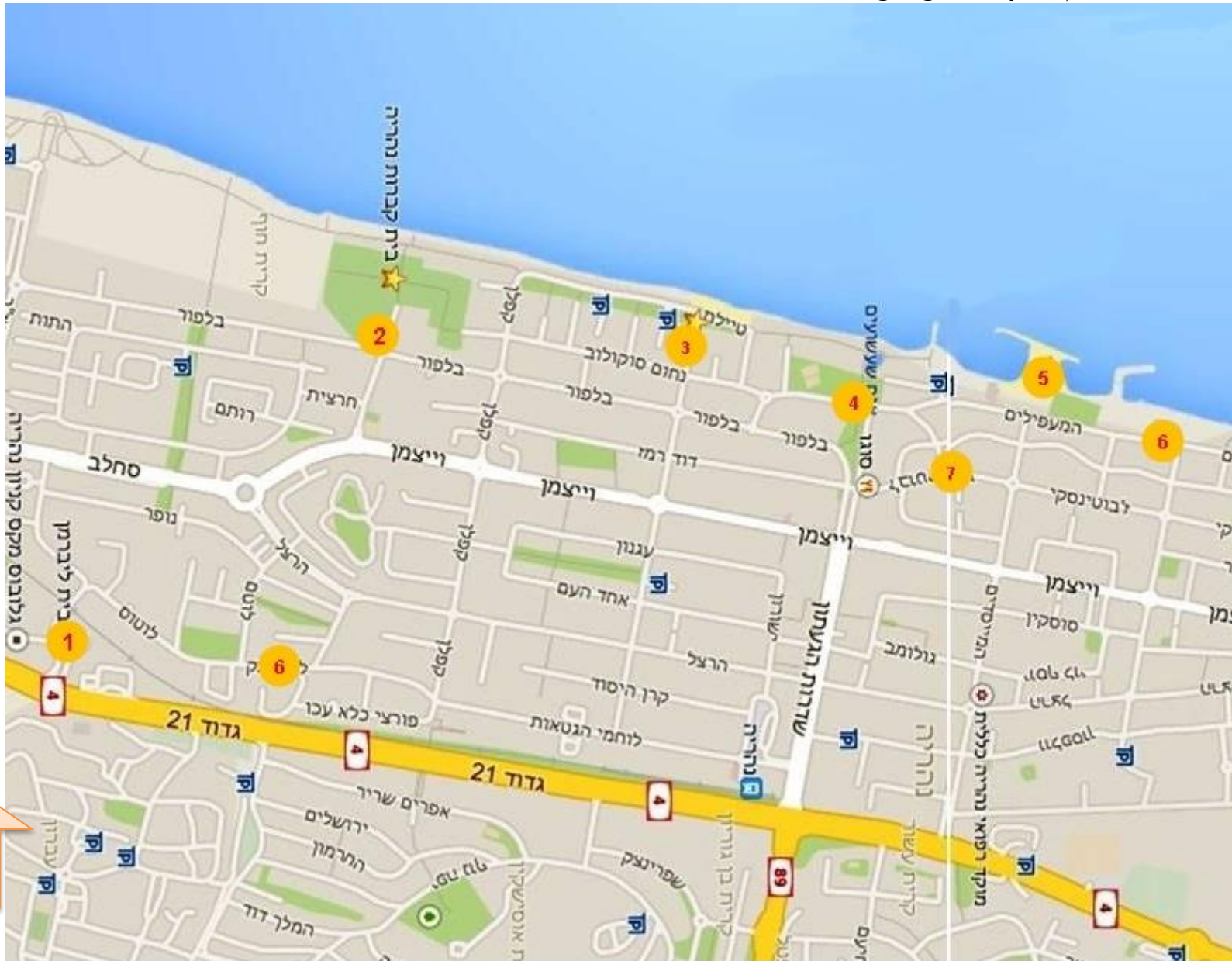
מה ביש"מ ?

1. [תיאור מסלול](#)
2. [מפת היש"מ](#)
3. [תיאור האתרים במסלול](#)
4. [מהלך הפעילות ביש"מ](#)
5. [המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ :](#)
 - ["הכול אנשים" \(1\)](#)
 - [הידעת? \(2\)](#)
 - ["הכול אנשים" – בית העלמין הישן \(3\)](#)
 - [משחקים ונהנים \(4\)](#)
 - [חידוניה \(5\)](#)
 - [חוברת משימות ליש"מ \(6\)](#)
 - [תשובון לחוברת משימות \(7\)](#)
 - [מעגל השל"ח \(8\)](#)
- [מהו מעגל השל"ח](#)
 - [סמל העיר נהריה \(9\)](#)
 - [שיר: נהריה – הכול אנשים \(10\)](#)
 - [תמונות מספרות \(11\)](#)
6. [תנ"ך: ספר דברים פרק לג, פס' כד](#)
7. [ביבליוגרפיה מומלצת](#)
8. [קישורים אינטרנטים נוספים](#)

תיאור מסלול

המסלול מתחיל [בבית ליברמן \(1\)](#) – המוזיאון לתולדות העיר נהריה. שם נתוודע לסיפורה של העיר ולסיפורם של תושביה. משם, נמשיך לכיוון מערב, אל [בית העלמין הישן \(2\)](#). נפקוד את קברי מייסדי העיר ואת קברי תושביה שסיפורם שזור גם בחיי מדינת ישראל. נצא מבית העלמין אל [הטיילת \(3\)](#), המתחילה מצפון לשפך הגעתון ונמשכת לאורך חוף הים לכיוון צפון. בטיילת נעבור דרך שלושה אתרים: [קוביות הבטון שבחוף סוקולוב \(4\)](#) רחבת ההרקדה (5) [ואנדרטת המעפילים \(6\)](#) – המנציחה את שבע ספינות המעפילים שהגיעו לחוף נהריה בימים שבין סיום מלחמת העולם השנייה להקמת המדינה. נסיים את המסלול [במגדל המים \(7\)](#), המספר את סיפורו של היישוב ואת סיפור התהפוכות שחלו בו.

בית ליברמן, "אחוזה עין שרה", רחוב גדוד 21, צמוד לקניון נהריה (1)

בית ליברמן הוא חלק מחווה חקלאית שהקים פליפ ליברמן כדי להכשיר בה את מתיישביה הראשונים של נהריה לעבודה חקלאית. בחווה זו היו: בית רחב מידות, ברכת מים, משתלה, רפת פרות לחלב ושטחים חקלאיים. שמה הערבי של החווה, "עין סרח", שונה לימים לשם העברי, "עין שרה", על שם אשתו של פליפ ליברמן. בשם זה נקראה גם השכונה שהוקמה מאוחר יותר בחלקה הדרומי של נהריה. לימים, שימש הבית רחב המידות שבחווה גם כבית ספר לילדי המושבה וכבסיס אימונים של אנשי ההגנה. בית ליברמן שוקם בתחילת שנות האלפיים על-ידי המועצה לשימור אתרים, ונהיה מוזיאון עירוני, המספר את תולדותיה של העיר נהריה.

בית העלמין נהריה, רחוב בלפור, מול בית ספר "גולדה מאיר" (2)

בחלקה הדרומי-מערבי של העיר נהריה, ממוקם בית העלמין הישן של היישוב, ובו חלקה אזורית וחלקה צבאית. בבית הקברות האזרחי קבורים, בין השאר: מייסדי נהריה – יוסף לוי, זליג סוסקין ושמעון רייך; בני הזוג זוגלובק – בעלי מפעל הבשר ובני הזוג שטראוס בעלי המפעל המפורסם. בבית הקברות הצבאי קבורים, בין השאר: אנשי שיירת יחיעם ואודי גולדווסר, בן נהריה שנחטף ונהרג בהיותו חייל בשירות מילואים.

טיילת נהריה, הצטלבות הטיילת ורחוב הנרייטה סולד (3)

טיילת מרהיבה בנויה ליד חוף הים של נהריה. תחילת הטיילת מצפון לשפך הגעתון לים, וסיומה במקביל לבתיה של השכונה הדרומית של נהריה, שכונת "עין שרה".

חוף סוקולוב, "קוביות הבטון" מצפון לשפך הגעתון (4)

בלב טיילת נהריה, נמצא חוף סוקולוב. על קו החוף נראות "קוביות הבטון". לקוביות בטון אלו סיפור משלהן: בתקופת מלחמת העולם השנייה, היו סוריה ולבנון בשליטתה של ממשלת וישי (עיר במרכז צרפת אשר בה הקימו הכובשים הנאצים ממשלה צרפתית ששיתפה אתם פעולה). השלטון הצרפתי בסוריה ובלבנון הניח לגרמנים לפעול כרצונם בארצות אלו. הסכנה שהגרמנים יפלוש לארץ ישראל דרך הים מלבנון הייתה ממשית.

נוכח סכנה זו של הנחתת טנקים ושריוניות בחוף נהריה, הורה השלטון הבריטי לחברה יהודית בשם "סולל בונה" לבנות קוביות בטון גדולות – באורך, ברוחב ובגובה מטר וחצי – ולהעמידן על קו החוף של נהריה במרחק של מעט פחות משלושה מטרים זו מזו (כיוון שזה היה רוחבו של טנק גרמני). את הקוביות הציבו במקומות שבהם הים בקרבת החוף היה עמוק וללא מכשולים, שם, כך העריכו, עלולות נחתות נושאות טנקים גרמנים להיכנס.

בסופו של דבר, במהלך שנת 1943, הוסר איום הפלישה הגרמנית לארץ ישראל, נשארו רק קוביות אלו כמוצג המסמל את סיפורה של התקופה.

רחבת הרקדה, טריבונת ישיבה, מצפון לשפך הגעתו, בהצטלבות הים ורחובות המעפילים ושטיינמץ (5)

מצפון לשפך הגעתו, הקימה עיריית נהריה רחבת הרקדה ושטח כינוסים גדול לעצרות ולהופעות, ומשטחי ישיבה מבטון אל מול הים.

אנדרטת המעפילים, מזח מעגן הסירות (מרינה) (6)

במקום זה, במרינה – מזח מעגן הסירות, הקים מנדל פירסט את הימיה של נהריה בשנת 1943. מטרתו הייתה להעניק חינוך ימי לילדי המושבה כדי להכין אותם למשימות הקשות שעמדו בפני היישוב היהודי בארץ ישראל: קליטת ספינות ההעפלה – ספינות שהגיעו לחופי הארץ בחשאי, בניגוד לחוק. משנת 1934, הגביל המנדט הבריטי את מכסת אישורי העלייה לארץ ישראל. הגבלת המכסה הוחמרה ערב מלחמת העולם השנייה, עת פורסם הספר הלבן הבריטי. מסוף מלחמת העולם השנייה ועד הקמת המדינה, הגיעו לחוף נהריה שבע ספינות מעפילים, שנשאו אלפיים אנשים.

חמי גל, פסל תושב נהריה, יצר אנדרטה זו לכבודם של המעפילים שנחתו בחוף נהריה ולכבודם של אנשי נהריה שסייעו בקליטתם.

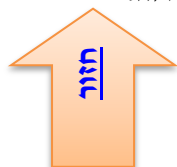
באנדרטה דמויות שחפים – המסמלים חופש ועצמאות, אנייה מסלע כורכר – המדמה אניית מעפילים וכתובות – "ושבו בנים לגבולם" וציון שמות אניות העפלה שהגיעו בגניבה לחופי הארץ.

מגדל המים של נהריה (7)

על ראש גבעה הסמוכה לים, מתנוסס מגדל המים של נהריה, אשר נבנה במאי 1935. גובהו של מגדל המים כעשרים ושבעה מטר.

מגדל המים של נהריה מספר את סיפורו של היישוב על כל התהפוכות שחלו בו, ולא במקרה הוא אחד המרכיבים בסמלה של העיר נהריה.

קידוח המים במקום זה היה קידוח המים השני המוצלח מראשית הקמת נהריה. על הקידוח הוקם מגדל מים, ובבית משאבות העלו את המים למאגר מים עגול בראש המגדל, משם נשלחו המים בצינורות לתושבי נהריה. גובהו של המגדל וכמות חדריו הביאו לכך שברבות השנים שימש המגדל לעניינים רבים, כגון: משרדי החברה המיישבת, עמדת תצפית ושמירה בתקופת מאורעות 1936-1939, תחנת נוטרים, עמדת תצפית והתרעה על חדירת מטוסי אויב במלחמת העולם השנייה ובמלחמת העצמאות, תחנת משטרה של נהריה בתחילת שנות החמישים, ספרייה, מרכז חוגים לילדי נהריה, וכיום – מוזיאון, ובו תערוכות מתחלפות של אמנים שונים.

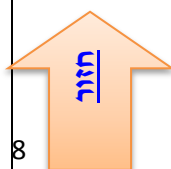

מהלך הפעילות ביש"מ

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	מוזיאון בית ליברמן (1)	1. ארוחת בוקר 2. הצגת נושא היש"מ 3. סיור והדרכה במוזיאון ע"י מורה של"ח. 4. הפעלת –"הכול אנשים" ע"י <u>המש"צים</u> . <u>"הכול אנשים"(1)</u>	<u>מה מצפה לנו היום? קישור היש"מ לסדנה והצגת המסלול</u> <u>הסבר כללי על ההיסטוריה של נהריה.</u> <u>הצגה של דמויות שדרכן משתקפת ההיסטוריה של היישוב, הקמתה של המושבה והקמת מפעלי התעשייה ע"י הילדה שטראוס וסטף ורטהיימר שאלות לתלמידים לאחר ההצגה הידעת? (2)</u>	יש לרכז את התלמידים באולם המרכזי במוזיאון.	שעה	<u>חוברת משימות ליש"מ (6)</u> תחולק לכל תלמיד. <u>תשובון לחוברת משימות (7)</u> <u>תמונות מספרות (11)</u>	
2	בית הקברות של נהריה (2)	<u>"הכול אנשים" – בית העלמין הישן (3)</u>	הסבר על-יד קברי: מייסדי נהריה, חלוצי התעשייה, מעפילים, אנשי שיירת יחיעם, אודי גולדווסר, ועל יד "אנדרטת הסבון".	ההסברים צריכים להיות קצרים, מעניינים ומרגשים!	שעה		
3	טיילת נהריה (3)	מנוחה קצרה <u>ומשחק</u>	<u>משחקים ונהנים (4)</u>	חשוב שכל התלמידים ישתתפו!	הפעלה – משחקים בטיילת, ע"י מש"צים	15 דק'	
4	חוף סוקולוב (4)	"קוביות הבטון"	הסבר על הקוביות הנמצאות בין הים והחוף ועל סיפורן	להושיב את התלמידים במקום נוח להקשבה	הפעלת מש"צים	10 דק'	
5	רחבת הרקדה – טריבונת ישיבה, מצפון לשפך הגעתון (5)	<u>חידוניה (5)</u>	ההיסטוריה של נהריה.	חידון נושא פרסים בהנחיית המש"צים.		15 דק'	
6	אנדרטת המעפילים (6)	אנדרטת המעפילים	תיאור המרכיבים באנדרטה. רקע על תקופתה העפלה. הסבר לבחירה בנהריה	להושיב את התלמידים מול האנדרטה!		15 דק'	
7	מגדל המים (7)	1. מגדל המים – סמל העיר נהריה. 2. מעגל השל"ח 3. <u>סיכום היש"מ</u>	סיפורו של מגדל המים, המספר את ההיסטוריה של נהריה לאורך התקופות. <u>מעגל השל"ח (8)</u>	<u>סמל נהריה (9)</u> <u>שיר: נהריה – הכול אנשים(10)</u>	30 דק'		

חזור

8

"הכול אנשים" (1)

הילדה שטראוס – חלוצה ותעשיינית

נולדתי וגדלתי בגרמניה. בשנת 1933, כשעלתה המפלגה הנאצית לשלטון, החלטנו – בעלי ואני – לעלות לארץ ישראל.

בגרמניה, היה לנו עסק קטן ורכוש מסוים שהצלחנו לצבור. חלק מהרכוש הצלחנו להביא לארץ בדרך לא-דרך, אבל על חלק נכבד מרכושנו נאלצנו לוותר.

אני חייבת להודות שעד שהגענו לארץ, לא הייתה לנו זיקה לרעיון הציוני, אך כזוג צעיר לא היו לנו אפשרויות להשתקע בארץ אחרת. אמריקה סגרה את שעריה באותה תקופה, ועל כן החלטנו לחיות בארץ ישראל.

הימים ימי השלטון הבריטי. נסענו אז מחיפה צפונה, ובגליל המערבי – מרצועת החוף לכיוון הרי הגליל – לא ראינו יישובים יהודיים. הבנו שאנחנו חלוצים.

השנה הייתה 1937. הגענו למושבה נהריה, שזה עתה הוקמה. בתי המושבה הצעירים הוקמו משני צדדיו של נחל געתון, ולצדם ניצבו גינות מטופחות. הנחל נשפך אל הים, ורצועת חוף יפה הייתה בקצה המערבי של המושבה.

קנינו, ככל המשפחות שהגיעו לכאן מגרמניה, שטח אדמה קטן – כתשעה דונם. על שטח זה, הקמנו את ביתנו. סביבו יצרנו גינה מטופחת ובחצר האחורית הקמנו גן ירק, מטעים, רפת שבה היו שלוש פרות ודיר לשתי עזים... אולם, כל זה לא הספיק, הפרנסה הייתה קשה!

בשנים הראשונות, נאלצנו להשלים את פרנסתנו ולעבוד כפועלים באחד המשקים הגדולים בנהריה. יום אחד, בשעה ששכנתי טעמה בהנאה מהגבינות שיצרתי במו ידיי להתפאר, עלה במוחי רעיון – "למה, בעצם, לא אקים מחלבה ואייצר גבינות ומוצרי חלב. אקים עסק כלכלי שיוכל, סוף כל סוף, לפרנס אותנו בכבוד."

וכך עשיתי!

הרבה מים זרמו מאז בנחל געתון... והיום אחד המפעלים הכלכליים ביותר במדינה הוא המפעל שהקמתי – שטראוס! את העסק מנהלת כיום נכדתי עופרה, ואין שמחה ממני על הדרך שבה הדברים התפתחו מאז אותה תקופה של נהריה הקטנה.

שטראוס אינה מייצרת רק מוצרי חלב, אלא גם גלילות. "שטראוס" – משמעותו היא פרנסה לבתים רבים בישראל, והכול החל מהיוזמה שלי. עסק שהתחיל במחלבה קטנה, ועל כך גאוותי.

אבל לא רק על כך אני גאה. אני מאושרת שנמנתי בין מייסדי היישוב הראשון והעיר הראשונה בגליל המערבי. נהריה הוקמה על קרקע פרטית, ללא עזרת המוסדות המיישבים. היא תוכננה בצורה מדוקדקת, וברבות השנים התאימה עצמה לתהפוכות הזמן ונהייתה לעיר קיט ונופש.

טענו נגדנו, נגד ה"יקים", שאנחנו קפדנים, מסודרים ונקיים. אומרים שאין לנו חוש הומור ושנאנחנו לא מבינים חכמות. יכול להיות שמי שטוען זאת צודק! אבל מצד אחר, מילה שלנו שווה זהב, וכשהגענו לארץ קידמנו מאוד את התעשייה ואת המעמד העירוני בארץ ישראל של אותם הימים. אין תחליף להון הכלכלי, וחשוב מכך – לידע המקצועי שהבאנו אתנו לארץ ישראל.

הייתי בן אחת-עשרה כשעליתי עם אבי, שהיה בעל טחנת קמח, מכפר גרמני קטן לארץ ישראל.

ב-1945, גויסתי לפלמ"ח, ובגלל כישורי הטכניים העמידו אותי בראש בית מלאכה מחתרתי לתחמושת. מאוחר יותר, הייתי קצין הנדסה ונלחמתי בקרבות מלחמת העצמאות לכיבוש הגליל תחת מפקדי הנערץ – יגאל אלון.

כבר אז, הבנתי שבמלחמה אנו זקוקים לכלי נשק טובים. כדי להיות טובים יותר, אנחנו צריכים תעשייה מדויקת, המייצרת כלים בדיוק מרבי כמו השעונים בשווייץ, והבנתי שזה אפשרי, אבל הדרך לכך הייתה ארוכה.

ב-1952, עברתי להתגורר בנהריה, שם יש לי בית עד היום. בנהריה של אז, לא הייתה תעשייה מתוחכמת. המפעלים הגדולים שם היו מפעל הבשר "זוגלובק" ומפעל הגבינות והגלידות "שטראוס".

החלטתי להקים במקום מפעל. הרעיון היה לייצר במפעל כלי חיתוך, כרסמים ומחרטות לתעשיית המתכת והמכרות. המפעל גדל במהירות. בגלל שהשוק הישראלי היה קטן, הבנתי מייד שעלי לייצא. כיום, המפעל שלי, שאותו מנהל בפועל בני איתן, מייצא כמעט מאה אחוז מהתוצרת שלו. הוא מופת ודוגמה למפעל מוצלח.

ב-1985, הקמתי גן תעשייה באזור, ובו חממה לפיתוח מפעלים חדשים בראשית דרכם. גם את המפעל שלי העברתי לגן התעשייה.

אני מאמין שתעשייה אינה צריכה בהכרח להיות קשורה לעשן ולפיח כדי להיות מוצלחת, ולכן הקמתי גן מטופח ובו פסלים סביבתיים, ואמנים שונים מציגים במקום את יצירותיהם. אנו חונכים את היזמים אשר מפעליהם בגן במשך חמש שנים. אחר כך, משהתבססו, הם פורשים כנפיים, עוזבים את הגן ואת שירותיו ועוברים עם מפעלם באופן עצמאי למקום אחר.

אני מאמין שתעשייה זה שם המשחק היום בישראל, ותרומתי היא ארבעה גני תעשייה שכבר הקמתי. לא שהתיישבות אינה חשובה, ולא במקרה הייתי אחד היזמים שהקימו את "גן פורח" – יישוב מטופח שהוקם באזור ב-1981.

לדעתי, יש שלושה שלבים בהתפתחות העם היהודי בארץ ישראל:

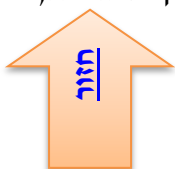
שלב א' – ההתיישבות החדשה, החלוצית, בכל רחבי הארץ.

שלב ב' – הקמת המדינה וההגנה על גבולותיה במלחמות ישראל.

שלב ג' – פיתוח תעשייה מתוחכמת, שתנצל את המשאב החשוב ביותר שיש בארץ – המשאב האנושי.

אם נקים תעשייה רווחית ונייצא בסכומים גדולים, ינהרו יהודים רבים יותר ארצה, ותהיה פה תמיד מדינה מפוארת.

אני רוצה להגיד עוד משהו לסיכום: בנהריה התחלתי את צעדי הראשונים בארץ. אמרו על ה"יקים" שהקימו את נהריה הרבה דברים... אולם, כדאי שאזרחי המדינה יאמצו לפחות כמה מקווי האופי של ה"יקים", כגון: דייקנות, מסירות וחריצות. לו ניקח לפחות חלק מתכונות אלו כצידה לדרך למדינה, מדינת ישראל תעלה על דרך המלך. ובכך אסיים!

הידעת? (2)

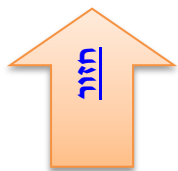
שאלות לאחר ההצגות

• הילדה שטראוס

- המפעל היום הוא חלק מתאגיד שכולל מפעל נוסף, האם אתם יודעים מהו? (עלית)
- בשעתו, הפריד נחל געתון בין החלב לבשר, מה הכוונה? מי המקבילה להילדה שטראוס שהקימה את מפעל הבשר? (הגעתון הפריד בין זוגלובק לשטראוס. המקבילה היא אירמגרד זוגלובק)

• סטף ורטהיימר

- איזה מפעל הקים סטף ורטהיימר בנהריה והוא קיים עד היום? (ישקר)
- באיזה גן תעשייה מדובר, היכן הוא ממוקם? (תפן)
- איזה יישוב הקים הדובר ב-1981? (כפר ורדים)
- כמה גני תעשייה תכנן סטף ורטהיימר להקים, וכמה קמו בפועל? (סטף תכנן להקים עשרה גני תעשייה. בפועל קמו ארבעה: תפן, לבון, קריית-שמונה ועומר)

"הכול אנשים" – בית העלמין הישן (3)

יוסף לוי, זליג סוסקין ושמעון רייך – "שלושת הגדולים" במייסדי נהריה

שלושת הגדולים במייסדי נהריה: יוסף לוי – הוגה רעיון הקמת נהריה, מהנדס עירוני; זליג סוסקין – מהנדס חקלאי (אגרונום) ושמעון רייך – מהנדס כבישים. יוסף לוי רכש את הקרקע להקמת המושבה מבעל אדמות מלבנון בשם טואני. ביוזמת שלושת אלו, הוקמה החברה המיישבת של נהריה – שנקראה "נהריה", משקים זעירים בע"מ".

אברהם ואירמגרד זוגלובק

מייסדי מפעל הבשר "זוגלובק" בנהריה. הם הגיעו לנהריה מגרמניה ב-1937, והעבירו אליה את מפעל הבשר שהיה קיים עוד בגרמניה. מאז הקמתו של המפעל בנהריה ועד היום, הוא עומד באותו מקום – מצפון לגעתון. עם השנים, גדלה התשלובת, והוקם מפעל בשר נוסף בשלומי. כיום, מייצר המפעל גם תחליפי בשר מחלבון צמחי.

חלקת "שיירת יחיעם"

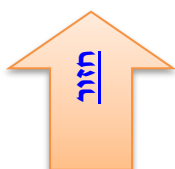
ב-27 במרס 1948, בזמן המצור על הגליל המערבי במלחמת העצמאות, יצאה שיירה בת שבעה משוריינים ו-89 לוחמים מנהריה לעזרת קיבוץ יחיעם. אנשי קיבוץ יחיעם ואנשי חיל שדה – התגבורת הצבאית שהייתה במקום – לא יכלו להמשיך להתקיים בלי מזון, בלי מים ובלי נשק. ולכן, כדי להצילם, יצאה שיירה זו לדרכה. במארב על-יד הכפר הערבי אל כברי שהיה קיים באותה תקופה, נהרגו 47 מ-89 אנשי השיירה. רק המשורייני הראשון הצליח להבקיע דרך ולהגיע לקיבוץ יחיעם. החללים, שרובם היו תושבי נהריה, קבורים כמעט כולם בבית הקברות הצבאי בחלקת "שיירת יחיעם".

אודי גולדווסר

אודי נולד בנהריה ב-18 ביולי 1975. הוא בוגר תיכון "מקיף עמל" במגמה הריאלית. את שירותו הצבאי עשה בחטיבת גבעתי כחייל בגדוד "צבר". בגיל שלושים נשא לאישה את קרנית. שנה מאוחר יותר, ב-12 ביולי 2006, נחטף אודי במארב שהקימו אנשי החזבאללה ונהרג. לאחר שנתיים, בקיץ 2008, הוחזרו גופתו וגופת חברו אלדד רגב אל מעבר הגבול שבראש הנקרה.

אנדרטת הסבון

בבית הקברות של נהריה שתי מצבות סמליות לזכר הנרצחים בשואת העם היהודי. האחת – מצבה **שחורה**, לזכר שישה מיליון מבני עמנו שנרצחו בשואה, בתוכם מיליון וחצי ילדים! והשנייה – **לבנה**, ועליה כתוב: פה נטמן סבון שנוצר מגופות קדושי עמנו. הרעיון שבהקמת מצבה זו הוא הבעת כעס על השיטתיות ברצח העם היהודי ואי-יכולת להבין הרג זה, שלווה ב**שימוש** בחלקים מגופות הנטבחים: שערות, שיני זהב ושומן. חשוב לדעת שלא מקרה הוא שמצבות אלו הוקמו בבית הקברות בנהריה, שהרי מייסדי יישוב זה היו "יקים" – יהודים שהגיעו לארץ ישראל מגרמניה.

משחקים ונהנים (4)

א. ים יבשה

מיקום: בדשא הסמוך למדרכה.

הים – המדרכה, היבשה – הדשא.

הוראות (על-ידי המשצ"ים): כאשר אומרים "ים", על המשתתפים לקפוץ למתחם ה"ים". אפשר לקרוא "ים" כאשר המשתתפים נמצאים כבר ב"ים", ואז אסור למשתתפים לעבור צד. משתתף שנמצא במקום הלא-נכון יוצא מן המשחק. בשלבים מתקדמים יותר, אפשר לנסות לבלבל את המשתתפים ולתת הנחיות המורכבות מסדרת הוראות, למשל: "ים-יבשה-יבשה-ים".

בהוראה "ימבשה" (ים ויבשה) – יש להניח רגל אחת בים ורגל שנייה ביבשה. בהכרזה "שיטפון" – התלמידים ירוצו למקום בולט וגבוה.

המטרה: להישאר במקום הנדרש – בים או ביבשה – בהתאם להוראה שניתנה, בלי להתבלבל.

מנצח: האחרון שנותר לאחר שהיתר התבלבלו והוצאו מן המשחק.

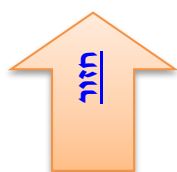
ב. משחק האטבים

המשצ"צ יצמיד לגב החולצות של התלמידים אטב.

הוראות: המשצ"צ יתן סימן מוסכם לתחילת המשחק. בהינתן האות, יעמדו לרשות המשתתפים שתי דקות לאסוף בהן כמה שיותר אטבים.

המטרה: לאסוף כמה שיותר אטבים מחברי הקבוצה.

מנצח: התלמיד שהצליח לאסוף את מספר האטבים הרב ביותר.

חידוניה (5)

רחבת הרקדה, טריבונת ישיבה, מצפון לגעתון (התשובה הנכונה מודגשות)

הערה כללית: את החידון אפשר לקיים בשתי דרכים – א. לבחור חמישה תלמידים מהכיתה שיתחרו ביניהם בנוכחות שאר תלמידי הכיתה. המתחרים יוכלו להיעזר בשאר חברי הכיתה באחת מהשאלות. ב. תחרות בין כל תלמידי הכיתה, בשלב הסופי – השאלה האחרונה, שהיא קשה יותר – יתחרו שלושה-ארבעה תלמידים שצברו את מספר הנקודות הרב ביותר בשאלות הקודמות.

השאלות

1. מי הייתה הנרייטה סולד, שעל שמה נקרא רחוב סולד בנהריה?
 - א. אישה שבנתה הרבה בתים לעולים חדשים.
 - ב. אישה שהקימה את עליית הנוער – תנועה שהביאה לארץ ילדים רבים בלי משפחות.
 - ג. אחת ממקימות כפר סולד.
2. גן אופירה בנהריה נקרא כך:
 - א. כדי להנציח את העיר אופירה, שוויתרנו עליה במסגרת הסכמי השלום עם מצרים.
 - ב. כדי להנציח את אופירה – אשתו של הנשיא החמישי שלנו, יצחק נבון – שנפטרה ממחלת הסרטן.
 - ג. כדי להנציח את אשתו של ראש העיר הראשון של נהריה.
 - ד. השם "אופירה" הוא שם נרדף לאילת – שהיא עיר תאומה לנהריה.
3. מדוע יש קוביות בטון ליד מלון סול מרין?
 - א. הן הונחו על-ידי הבריטים כדי למנוע את העלייה הבלתי-לגאלית של ספינות המעפילים.
 - ב. הן הונחו שם בעבר על-ידי העירייה כדי להקים פארק שעשועים.
 - ג. הן הונחו על-ידי הבריטים במלחמת העולם השנייה כדי לחסום פלישת טנקים גרמנים דרך הים לנהריה.
4. מתי הוקמה נהריה?
 - א. 1934
 - ב. 1940
 - ג. 1943
 - ד. 1948
5. מנו את שמות שלושת מייסדי נהריה ואת מקצועותיהם.

יוסף לוי – מהנדס עירוני, זליג סוסקין – מהנדס חקלאי, שמעון רייך – מהנדס כבישים.
6. איך נקראה החברה שהקימו מייסדי נהריה?
 - א. נהריה פיתוח חקלאי בע"מ.
 - ב. נהריה התיישבות חקלאית בע"מ.
 - ג. נהריה מושבת קיט ונופש בע"מ.
 - ד. נהריה משקים זעירים בע"מ.
7. מה פשר הכתובת הרשומה בסמל של נהריה בכתב עברי קדום?

- ברוך מבנים אשר

8. מיהו פיליפ ליברמן?

א. מראשוני נהריה, יו"ר הוועד הראשון של המושבה.

ב. **מנהל בית החווה להכשרת מתיישביה הראשונים של נהריה.**

ג. ראש עיריית חיפה הראשון, שהציע להקים בגליל המערבי את נהריה.

ד. נדבן אשר מימן את הקמת נהריה בשנותיה הראשונות.

9. מה גודל השטח שקיבל כל מתיישב בנהריה בשנים הראשונות?

א. 50 דונם ב. 100 דונם ג. **6-9 דונם** ד. 20 דונם

10. היכן נכלל הגליל המערבי בתכנית החלוקה מ-29 בנובמבר 1947?

- א. בתחום המדינה היהודית.
- ב. בתחום השלטון הבינלאומי.
- ג. **בתחום השלטון הערבי.**

11. מתי הוכרזה נהריה כעיר?

א. 1955 ב. **1961** ג. 1968 ד. 1971

12. כמה ספינות וכמה מעפילים הגיעו בתקופת העלייה הבלתי-לגאלית לחוף נהריה?

א. **7, 2000** ב. 10, 3000 ג. 3, 1000 ד. 15, 5000

13. באנדרטת המעפילים שהקים חמי גל במרינה, חקוק משפט לכבוד המעפילים. מהו?

- א. חיילים אלמונים עליתם לארץ.
- ב. בזכותכם ובזכות תושבי נהריה הוקמה המדינה.
- ג. **ושבו בנים לגבולם.**
- ד. אל תחת ואל תרע עבדי יעקוב.

14. התחלתה של נהריה הייתה בבניין:

א. בית המשפט.

ב. בית ליברמן.

ג. קופת חולים המייסדים.

ד. מגדל המים.

15. ציין שמות שלושה נשיאים שרחובות בנהריה קרויים על שמם.

ויצמן , שזר , בן-צבי.

16. מהם המרכיבים בסמל נהריה ומה משמעותם?

שמש – בלעדיה אין קיום.

גלי ים – נהריה נמצאת לחוף הים.

מגדל המים – מספר את סיפורה של נהריה לאורך כל התקופות.

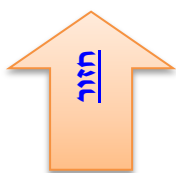
כתב עברי קדום – כתובת ברכת משה: "ברוך מבנים אשר".

עץ זית – סמלו של שבט אשר שתחום נחלתו היה בעבר באזור.

ניר – שדה חרוש. עד 1961, נהריה הייתה מושבה חקלאית.

17. מנה רחובות בנהריה הקרויים על שם שיירת יחיעם.

דרך השיירה , רחוב גדוד 21 , דרך יחיעם.

חוברת משימות ליש"מ (6)

שם התלמיד: _____

כיתה: _____

הכול אנשים

סיפורו של היישוב הראשון בגליל המערבי

"עם שאינו מכבד את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל"

(יגאל אלון)

מתוך [ויקיפדיה](#)

תחנה 1 – מוזיאון בית ליברמן

חלק א – השלם

- נהריה החלה את דרכה כמושבה חקלאית בשנת ____.
- הוגה רעיון הקמתה היה _____, מקצועו היה _____.
- אליו הצטרפו עוד שני אנשים : 1. _____, שמקצועו היה _____.
2. _____, שמקצועו היה _____.
- הקמתה של נהריה כמושבה התאפשרה בזכותם של עולי _____, שכונו _____.
- חלוצי נהריה קיבלו את הכשרתם בבית חווה חקלאי שנקרא _____.
- היום יש במקום מוזיאון עירוני.
- שמה של החברה שהקימו מייסדי נהריה היה _____.

חלק ב

ענה בכוחות עצמך ובכנות!

1. בחר אחד מהמוצגים במוזיאון – תאר אותו. רשום מדוע התרשמת ממנו ומה הוא מלמד על אורח החיים של מייסדי נהריה בעבר.
2. תאר בכנות את התרשמותך מהביקור במוזיאון.

1.

2.

תחנה 2 – בית העלמין

נכנסנו לבית העלמין דרך השער המזרחי שברחוב בלפור.

בחלקה הראשונה – חלקה צבאית: חלקת שיירת יחיעם. הקשב והשלם!

לוחמי שיירת יחיעם יצאו לעזרת הקיבוץ הנצור ב- _____ משוריינים, נסעו _____ לוחמים. הם

יצאו מהעיר נהריה במלחמת _____, ב-27.3.1948. הם נתקלו במארב של אנשי

הכנופיות הערביות ליד הכפר הערבי _____. משוריין _____ הצליח להבקיע

דרך לקיבוץ יחיעם, ואולם שאר המשוריינים נתקעו. תוצאות המארב היו טרגיות:

_____ לוחמים מחטיבת _____ נהרגו, בהם מפקדם _____.

נבחן את קברו של הוגה רעיון הקמת נהריה ויוזם הקמתה _____.

לדעתך, מדוע עשויה מצבת קברו מסלע כורכר? _____.

הקצה הצפוני של בית הקברות מוקדש לאנשי הבריגדה היהודית. על הקיר החיצוני

הפונה צפונה, מוצבים לוחות הנצחה, ארבעה מהם לזכר לוחמי הבריגדה מנהריה.

רשום את שמות הלוחמים שנלחמו באויב הנאצי לצד הבריטים ושמצאו את מותם

באירופה _____.

בלוח החמישי, בקיר הצפוני של בית הקברות, מונצחת המעפילה רחל טיבר,

ש _____ בכ"ז בכסלו 1946, כאשר ירדה מאניית המעפילים _____.

מעבר לשביל, לכיוון מזרח, מוצבות שתי מצבות: מצבת האבן השחורה מנציחה

את זכר ששת המיליונים שנספו בשואה. מצבת האבן הלבנה מנציחה את _____

_____. מה דעתכם על המשפט החקוק על המצבה? _____.

מכאן, נמשיך דרומה, לחלקה הצבאית החדשה, לקברו של אודי גולדווסר שנהרג

במלחמת לבנון השנייה.

אחרי ששמעת את סיפורו של אדם זה, שכלוחם במילואים נשבה ונהרג

במארב של אנשי החיזבאללה, תאר בכמה מילים את התרשמותך

מהסיור בבית העלמין _____

תחנה 3 – טיילת נהריה, קטע הפגתי – מנוחה ומשחקים.

תחנה 4 – חוף סוקולוב – קוביות הבטון

בתקופת מלחמת העולם השנייה, שלט בסוריה ובלבנון שלטון צרפתי פרו-גרמני. לפיכך, הייתה סכנה ממשית כי הגרמנים יפלשו לארץ ישראל מלבנון דרך הים. נוכח סכנה זו של הנחתת טנקים ושריוניות בחופי נהריה, נבנו קוביות בטון גדולות.

1. להערכתך, מה גודלן של הקוביות? _____
2. לדעתך, מה היה המרחק בין קובייה אחת לשנייה – מדוע? _____
3. אילו הוטלה עליכם משימת הגנה על החוף, היכן הייתם מציבים את הקוביות? _____

תחנה 5 – רחבת הרקדה, טריבונת ישיבה מצפון לגעתון – חידון נהריה

תחנה 6 – אנדרטת המעפילים

תחנה זו תהיה בחלק הצפוני-מערבי של העיר, בסמוך לימייה – מקום שבו ילדי נהריה לומדים ימאות עד היום. במקום זה מתחברת נהריה לים, ויש בו פארק מפואר לציון עזרתם של תושבי נהריה למעפילים שהגיעו לארץ ישראל.

הקשב היטב להסבריו של המדריך וענה על השאלות.

א. באנדרטה שלפניך, שילב האמן חמי גל ז"ל כמה יסודות שבאמצעותם רצה להביע את משמעות האנדרטה ואת הקשר שלה לנהריה ולהעפלה. מה מביעים יסודות אלו?

1. שחפים _____
 2. אנייה מסלע כורכר _____
 3. עמודי סלע גיר _____
 4. הכתובת "ושבו בנים לגבולם" _____
 5. יסודות נוספים שנראים לך _____
- ב. כמה ספינות הגיעו לחוף נהריה? _____
- ג. לדעתכם, מדוע חלקן הגיע סמוך לסופה של השנה הנוצרית? _____

תחנה 7 – מגדל המים

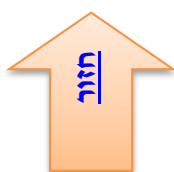
התחנה האחרונה בסיורינו היא במגדל המים של נהריה, שנבנה בשנותיה הראשונות של המושבה לאחר שבקידוחים נמצאו במקום מי תהום מתוקים באיכות המתאימה לשימושי האדם. בכך נחסכה מהם הבאת מים על-ידי חמור מהבאר שבעין-שרה. ברבות השנים, נעשו שימושים רבים במגדל בזכות גובהו ובזכות כמות חדריו.

1. לשם מה הוקם מגדל זה? _____
 2. אילו שימושים נוספים נעשו במגדל? _____
-

סמל העיר

סמלה של נהריה מבטא את אופייה המיוחד ואת פרקי ההיסטוריה שלה. הסתכל על הסמל: מה הם ששת מרכיבי הסמל ומה מסמל כל אחד מהם בקשר לנהריה?

1. _____ - _____
2. _____ - _____
3. _____ - _____
4. _____ - _____
5. _____ - _____
6. _____ - _____

תשובון לחוברת משימות (7)

תחנה 1 – בית ליברמן: חלק א – השלמה

נהריה החלה את דרכה כמושבה חקלאית בשנת 1935. הוגה רעיון הקמתה היה יוסף לוי, שמקצועו היה מהנדס עירוני.

אליו הצטרפו עוד שני אנשים: 1. זליג סוסקין, שמקצועו היה מהנדס חקלאי. 2. שמעון רייך, שמקצועו היה מהנדס כבישים.

הקמתה של נהריה כמושבה התאפשרה בזכותם של עולי גרמניה, שכוננו "ייקים".

חלוצי נהריה קיבלו את הכשרתם בבית חווה חקלאי שנקרא בית ליברמן. היום, יש במקום מוזיאון עירוני.

שמה של החברה שהקימו מייסדי נהריה היה "נהריה משקים זעירים בע"מ".

בית ליברמן: חלק ב – על חלק זה יענו התלמידים לפי הרגשתם.

תחנה 2 – בית העלמין

חלקת שיירת יחיעם

לוחמי שיירת יחיעם יצאו לעזרת הקיבוץ הנצור ב-7 משוריינים, שבהם 89 לוחמים. הם יצאו מהעיר נהריה במלחמת העצמאות. הם נתקלו במארב ליד הכפר הערבי אלכברי. משוריין אחד הצליח להבקיע דרך. 47 לוחמים מחטיבת כרמלי נהרגו, בהם מפקדם פכטר בן עמי.

שאר הקברים

הוגה רעיון הקמת נהריה ויוזם הקמתה – יוסף לוי. מצבתו עשויה מכורכר מכיוון שזהו סלע שנחצב מחוף הים.

שמות לוחמי הבריגדה הם: יואל ולטר, חיים קורצרוק, אלכסנדר רוט, יעקב בן שמואל.

המעפילה רחל טיבר טבעה כאשר ירדה מאניית המעפילים חנה סנש.

מצבת האבן הלבנה מנציחה סבון שנוצר מקדושי עמנו.

תחנה 4 – חוף סוקולוב

1. גודלן של הקוביות 1.5X 1.5X 1.5 מטר.

2. המרחק בין קובייה לקובייה היה קצת פחות מ-3 מטרים, שזה רוחבו של טנק גרמני.

3. את הקוביות היה כדאי להציב במקום שהים בו עמוק ושאיין בו מכשולים – כדי למנוע הנחתת רפסודה גרמנית על קו החוף.

תחנה 6 – אנדרטת המעפילים

משמעות היסודות שבאנדרטה

1. שחפים – עצמאות, חופש.
2. אנייה מסלע כורכר – אניית מעפילים.
3. עמודי סלע גיר – לסמל קושי המאבק מול המנדט הבריטי.
4. הכתובת "ושבו בנים לגבולם" – מסמלת את השאיפה היהודית שכל היהודים יחיו בארץ.
5. יסודות נוספים שנראים לך – באנדרטה מוזכרות שבע ספינות המעפילים שהגיעו לחוף נהריה ותאריך הגעתן.

ב. לחוף נהריה הגיעו 7 ספינות מעפילים.

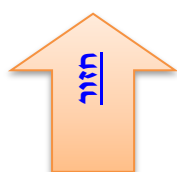
חלק מהאניות הגיע בסוף השנה הנוצרית האזרחית כי אז החיילים הבריטים חגגו, והשמירה על החוף הייתה פחותה.

תחנה 7 – מגדל המים

1. במקור, הוקם מגדל זה כדי לשאוב מים ולהובילם לבתי תושבי נהריה.
2. ברבות השנים, שימש מגדל זה: 1. כמגדל שמירה. 2. תחנת התראה כנגד מטוסי אויב. 3. איתות לספינות מעפילים. 4. מפקדת קשר במלחמת העצמאות. 5. תחנת משטרה. 6. מרכז חוגים. 7. ספרייה. 8. מוזיאון לתולדות נהריה.

סמל העיר

1. כתובת – "ברוך מבנים אשר"
2. שמש – שבלעדיה אין קיום.
3. עץ זית – סמלו של שבט אשר, שאזור נהריה (הגליל המערבי) היה בעבר תחום נחלתו.
4. ניר (שדה חרוש) – נהריה הייתה מושבה חקלאית עד 1961.
5. גלי ים – נהריה נמצאת על חוף הים.
6. מגדל מים – מספר את סיפורה של נהריה לאורך כל התקופות.

מעגל השל"ח (8)

מהו מעגל השל"ח

דיון במסר הערכי

המסר ערכי : באחריותי לתרום את חלקי להמשך "המעשה הציוני"

כללי השיחה:

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר
- ד. הקשבה
- ה. תגובה עניינית ולא שיפוטית.

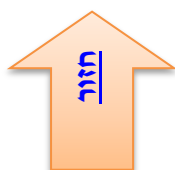
שאלות מנחות:

1. מה למדנו שהיום שהיה חדש עבורך ?
2. בפתח של חוברת המשימות שקיבלתם, כתוב משפט שאמר יגאל אלון: "עם שאינו מכבד את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל". מהי משמעותו של משפט זה?
3. כיצד משפט זה בא לידי ביטוי ביום השדה?
4. באיזה אופן באה לידי ביטוי העשייה הציונית בדברים שהוצגו לפניכם במהלך היום?
5. מה הרשים אותך במיוחד ומדוע?
6. מהו לדעתך מעשה ציוני היום?

שאלות נוספות:

1. מה לדעתכם מיוחד בהיסטוריה של נהריה?
2. אילו דברים התחדשו לכם על עירכם נהריה ביום השדה?

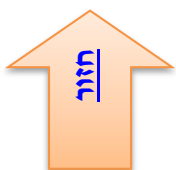
נסיים בשיר נהריה הכול – אנשים / צפריר בר-שירה (8)

סמל העיר נהריה (9)

את סמל העיר צייר התלמיד מאייר בנימין בשנת 1941, במסגרת תחרות בית ספרית שנערכה בבית הספר ויצמן שביישוב. אפרים הלטרכט, אשר עבד באותה עת במשרד החינוך המנדטורי, הוסיף את הכתובת בראש הסמל ועיצב אותו סופית. הסמל מבטא את היות נהריה עיר חוף, ואת מיקומה באזור שהיה נחלתו של שבט אשר. בסמל מופיעים: מגדל המים של העיר, עץ זית – שלפי המסורת הוא סמלו של שבט אשר, ושמש השולחת קרניים אל הים. הכתובת המופיעה בראש הסמל כתובה בכתב עברי קדום: א י צ א פ . י פ י פ . י א פ . י א פ . ומשמעה הוא: "ברוך מְפָנִים אֲשֶׁר". משפט זה לקוח מתוך ברכות משה לפני מותו (דברים לג, כד).

מתוך: נהריה, ויקיפדיה

שיר: נהריה – הכול אנשים (10)

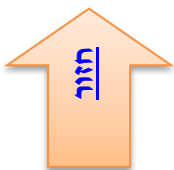
כתב: צפרי בר-שירה

הכול אנשים ... יצירה שתחילתה מחלום!
פרי תכנית שהוגשמה ושמתרחבת עד היום.
זה התחיל מאדם שצפה מביתו בחיפה
ברצועת החוף שמעכו ועד ראש הנקרה.
יוסף לוי לא ראה יישוב יהודי אחד לרפואה,
והחליט לעשות מעשה – לשנות את הסביבה.

אליו חברו זליג סוסקין ושמעון רייך – שותפים למשימה.
שלושתם מהנדסים, אנשים משכילים ומלאי תקווה.
הם הקימו חברה – "נהריה משקים זעירים",
חילקו קרקעות והשכירו כלי עבודה חקלאיים.
את אפיק הגעתון העמיקו, איקליפטוסים נטעו על גדותיו,
הקימו חוות הכשרה לחלוצים, ומים שילחו למרחב.

מושבה קטנה צמחה לעיר בגליל המערבי,
רחוקה מאותה פשטות וצניעות של איכר עברי.
אבל עדיין בנהריה יש ניחוח, ארומה וגם טעם –
של קפה, של גלידה ושל תותים בשמנת... כמו פעם.
בזכות "השלאף שטונדה" וכרכרות הסוסים,
לרגעים נדמה שב"יקים" של פעם אנו צופים.

כי נהריה זו פירמה, נהריה זו יוזמה .
זה : זוגלובק ושטראוס וסטף על המפה.
זה אנשים שמפיתוח עירם נהנים,
אבל כמו בקיבוץ – את כולם מכירים.
וכך, כמו ברומן היסטורי שנכתב לפני שנים,
כל אחד מבונה מוסיף משלו לקורות העתים.

תמונות מספרות (11)

אנדרטת העפלה בחוף נהריה

צילום: ד"ר אבישי טייכר

מתוך: [ויקיפדיה](#)

אניית המעפילים "חנה סנש"

האנייה "חנה סנש" בחוף נהריה בדצמבר 1945 : הפוכה על צדה לאחר שהמעפילים ירדו ממנה.

מתוך: [ויקיפדיה](#)

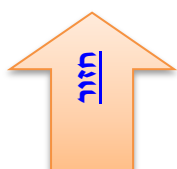

הגעת ספינת המעפילים "האומות המאוחדות" (ARCHIMIDIS) לנהריה.

מתוך: [ויקיפדיה](#)

[בית ליברמן](#) מתוך : המנהל הפדגוגי משרד החינוך

ביבליוגרפיה מומלצת

1. אופנהיימר, מיכל (עורכת) (2001), נהריה, נהריה: הוצאת האופן הפנימי.
2. ורטהיימר, סטף (2011), איש ליד מכונה – סיפור חיים, רעיונות ומעשים, ידיעות ספרים.
3. ישי-לוי, שרית (1997), שטראוס, סיפורה של משפחה ותעשייה, כתר.
4. מפת נהריה, הוצאת עיריית נהריה (2001).
5. ענר, זאב (עורך) (1996), סיפורי מושבות, סיפורן של חמישים ושתים המושבות, משרד הביטחון.
6. קרפ, עלית (2005), נהריה בת 70, נהריה: הוצאת צפון 1.
7. קרפל, קלאוס, מאייר, אנדריאס, דרור-דרייר, מיכאל (2011), נהריה, מושבת ה"יקים": סיפור דור המייסדים 1935-1941, המוזיאון הפתוח-תפן.
8. תנ"ך: דברים לג, כד.

קישורים אינטרנטיים נוספים

נהריה - אתר הבית של חנה קליין

נהריה שלי

בית ליבמן - אתר המוזיאון

בית ליבמן – ויקיפדיה

סיפור הפלגת ספינת המעפילים חנה סנש – אתר הפל"ים וההעפלה

נחל הגעתון – סרטון ביוטיוב

שיירת יחיעם – נהריה – מצגת

